

- Joaquim Martí Mestre: *Els col·loquis valencians atribuïts a Carles Leon*. Paiporta: Editorial Denes, 2008. 376 pàgs.
ISBN 978-84-96545-65-6.

La literatura catalana moderna ha estat menystinguda, tradicionalment, per la crítica i la recerca. També és cert, però, que d'uns anys ençà alguns investigadors s'han esforçat per trencar els tòpics de la mal anomenada *Decadència* i traure a la llum moltes edicions i estudis sobre obres d'aquesta època. Perquè només a partir del coneixement, la divulgació i l'estudi de les obres estarem en condicions de valorar encertadament la literatura catalana de l'edat moderna. La publicació dels *Col·loquis valencians atribuïts a Carles Leon* que ha editat Joaquim Martí és un esforç més en aquesta direcció. Aquests col·loquis, juntament amb els de Joan Baptista Escorigüela, són els més recuixits de les darrerries del segle XVIII valencià. És ben oportuna, doncs, aquesta edició i l'estudi que l'acompanya.

Els col·loquis editats per Martí són anònims, però han estat atribuïts per diversos crítics a Carles Leon. Tanmateix, no és un tema resolt: precisament «El problema de l'autoria» es tracta en el primer apartat de l'estudi. Ací, Martí resumeix l'estat de la qüestió traslladant-nos les diverses atribucions que en van fer els estudiosos dels segles XIX i XX. A continuació, però, aporta el seu punt de vista a partir de l'anàlisi de diferents aspectes: les impremtes que tragueren a la llum els col·loquis, qüestions culturals que s'hi narren i connecten amb la biografia de Carles Leon, l'anàlisi d'aspectes lingüístics contrastats entre els col·loquis, etc.

Tot seguit, l'autor valora unes paraules pronunciades pel protagonista del col·loqui del *so Cristòfol* (1789), les quals ens poden ajudar en aquest «problema de l'autoria». Aquest personatge es declara hereu de Cento el Formal i Tito Bufalampolla, uns personatges que protagonitzen uns col·loquis de 1784, atribuïts a Carles Leon. En canvi, dóna a entendre al lector que els col·loquis de 1789 protagonitzats també per Cento i Tito són *fingits*, és a dir, que es tracta d'un plagi i no provindrien del mateix col·loquier. Efectivament, l'actitud que mostren els personatges homònims

de 1784 i 1789 és diferent: els darrers mantenen una actitud molt crítica amb les autoritats i posen en evidència les desigualtats social i econòmiques de l'època. Com diu Joaquim Martí: «Semblaria estrany, per la contundència i la claredat de les desqualificacions» de so Cristòfol respecte dels personatges dels col·loquis de 1789, «que es tractés d'un recurs retòric del mateix autor». És a dir, hom descarta la possibilitat que un mateix autor (Carles Leon) haguera escrit els col·loquis de Cento i Tito de 1789, i que després haguera escrit *El so Cristòfol* per tal d'excusar els excessos verbals d'aquella parella.

L'estudi continua amb diverses valoracions al voltant d'elements intertextuals o del context dels col·loquis, a fi tractar la validesa de les atribucions d'aquestes obres a Carles Leon. Finalment, Martí Mestre arriba a una conclusió prudent però fonamentada: els col·loquis de Cento i Tito de 1784, els de Nelo i Quelo, els dos de Pepo Canelles i la *Junta Secreta* (i hi podríem incloure, «amb certa cautela», el del *so Cristòfol*) comparteixen un autor; els quatre col·loquis de Cento i Tito de 1789 són sens dubte d'un mateix autor; i els de Cento i Tito de 1797 i els del Pardal Sisó i el Dragó del Col·legi (també de 1797) semblen provenir de la mateixa ploma. Ara bé, si aquests tres conjunts de col·loquis comparteixen autoria, o no, és una qüestió molt més difícil d'aclarir.

Amb «Els col·loquis», s'enceta el segon i últim apartat de l'estudi introductori: una aprofundida i extensa anàlisi formal dels col·loquis editats. Per començar, l'autor ens fa cinc cèntims de les característiques comunes, tot i la dificultat que açò suposa atesa la diversitat temàtica. Entre els elements clau destaca el caràcter essencialment protoperiodístic dels col·loquis: fer-se ressò d'un esdeveniment social important i, sovint, aportar la informació oficial dels governants per tal d'influir en l'opinió del poble. També hi tenen un paper important la sàtira i la crítica social, així com el caràcter teatral, el qual possibilitava una major difusió a partir de la representació pública dels col·loquis. L'humor és un altre ingredient definitori del gènere, ja que l'entreteniment n'és una funció. En els col·loquis atribuïts a Carles Leon que podem llegir en aquest llibre predominen alguns trets que Martí analitza, com ara la crítica social als costums forasters o a la moda, l'exaltació del poder polític i eclesiàstic o l'aparició de l'oposició entre el món rural i l'urbà.

A partir d'aquest punt, l'estudi es concentra en cada sèrie de col·loquis per tal d'analitzar-los exhaustivament i individual. Els col·loquis apareixen agrupats segons la data de creació, els personatges que els protagonitzen i els fets històrics que reporten. Aquests conjunts fonamenten l'estudi de

Martí i, també, la posterior presentació de l'edició dels col·loquis. En primer lloc, trobem els quatre col·loquis sobre les festes dels infants reials Carles i Felip de 1784, amb Cento i Tito; a continuació els dos de Pepo Canelles (1784); els dos sobre globus aerostàtics de 1784; els col·loquis protagonitzats per Nelo i Quelo (1787); la *Junta Secreta*; els col·loquis de Cento el Formal i Tito Bufalampolla sobre la proclamació de Carles IV (1789); el col·loqui d'*El so Cristòfol* (1789); els que tracten sobre les festes per la beatificació de Joan de Ribera (1796-97); i, finalment, la Visita dels reis a València, l'any 1802. En l'estudi de cada sèrie de col·loquis, Martí tracta en primer lloc la qüestió de l'edició: les diferents publicacions originals, qui n'eren els editors, la localització, etc. Destaquen els comentaris que aporta sobre les diferències ortogràfiques, fonètiques, morfosintàctiques i lèxiques entre diverses versions pel que fa al model de llengua. Tot i que evidentment no és cap confrontació exhaustiva, són interessants les notes que dona, especialment pel que fa als col·loquis de Pepo Canelles. El mateix autor, però, ens avisa que en aquesta publicació no trobarem les variants de les diferents edicions que ell ha utilitzat, atès que el caràcter divulgatiu de l'edició no ho permet. Tot seguit, es reprèn el tema de l'autoria, però, en aquest cas, de manera breu i individualitzada per a cada col·loqui. També es parla de la informació nova sobre la localització d'alguna edició que ningú no havia esmentat abans, com ara una versió de 1787 de la *Junta Secreta*, editada per Manuel González a Madrid. Finalment, arriba el moment de l'anàlisi literària dels col·loquis. Martí concreta en cada col·loqui els trets generals que ja havia anunciat. En desgrana les característiques formals, l'estructura, les temàtiques i ens trasllada al context sociocultural de l'època. Pel que fa a les sèries de Cento i Tito, Martí remarca el joc que genera el diàleg entre els dos camperols, ja que un assumeix el rol de prudent i savi (Cento el Formal), mentre que l'altre pren el paper del graciós (Tito Bufalampolla). Les anècdotes de Tito i el seu caràcter ingenu protagonitzen els elements humorístics dels col·loquis.

L'estudi de Martí Mestre es tanca amb un subapartat dedicat a uns col·loquis sobre la Guerra del Francès. Aquestes peces, però, no les trobarem publicades en aquest llibre perquè ja «compten amb una recent i acurada edició filològica (Cahner, 2002)» (p. 151).

A continuació, l'edició dels col·loquis ocupa la part principal d'aquest llibre. La modernització de l'ortografia suposa per al lector una major facilitat a l'hora de llegir i una major possibilitat de divulgació de la publicació. Tanmateix, això no lleva que puguem gaudir amb tots els matisos d'una llengua de l'època moderna perquè se n'ha respectat les característiques

morfològiques, sintàctiques i lèxiques. Un bon conjunt de notes ajuden el lector en la comprensió del text, alhora que complementen els col·loquis amb comentaris de caire històric i cultural. Finalment, trobem un glossari amb mots o accepcions que no figuren al DIEC o al *Diccionari català-valencià-balear*, una eina que de ben segur és útil per al lector.

Amb aquesta aportació, Joaquim Martí i Mestre fa justícia a uns col·loquis que, a més a més del valor estètic que sens dubte tenen, són una excel·lent manera d'entrar en contacte amb els fets històrics que s'hi narren, d'analitzar la situació sociolingüística del país o d'observar una llengua viva riquíssima. Els col·loquis van ser un gènere d'èxit rotund entre la societat valenciana dels segles XVII, XVIII i XIX; així com també una de les vies de «cohesió comunitària», en paraules del mateix Martí. I ara el lector té la possibilitat de comprovar-ho. ■

- Andreu Sentí, Universitat d'Alacant, Departament de Filologia Catalana, Campus de Sant Vicent del Raspeig, Ap. 99, E-03080 Alacant, <andreu.senti@ua.es>.